

C-518/22. sz. ügy**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2022. augusztus 3.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Bundesarbeitsgericht (Németország)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2022. február 24.

Felperes és felülvizsgálati kérelmet előterjesztő fél:

J.M.P.

Alperes és a felülvizsgálati eljárásban ellenérdekű fél:

AP Assistenzprofis GmbH

Az alapeljárás tárgya

Életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés miatt fizetendő kártérítés iránti kereset

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogalapja

A 2000/78/EK irányelv 4. cikke (1) bekezdésének, 6. cikke (1) bekezdésének, 7. cikkének és 2. cikke (5) bekezdésének értelmezése a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 19. cikkére és az Európai Unió Alapjogi Chartájának előírásaira tekintettel; EUMSZ 267. cikk

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

Úgy értelmezhető-e a 2000/78/EK irányelv 4. cikkének (1) bekezdése, 6. cikkének (1) bekezdése, 7. cikke és/vagy 2. cikkének (5) bekezdése – az Európai Unió Alapjogi Chartájának (Charta) előírásaira, valamint a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény (a fogyatékossgal élő személyek

jogairól szóló egyezmény) 19. cikkére tekintettel –, hogy az alapeljárásban szereplőhöz hasonló helyzetben igazolható az életkoron alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetés?

A hivatkozott nemzetközi jogi rendelkezések

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény (a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény): a preambulum c), h), j) és n) pontja, valamint az 1., 3., 5., 12. és 19. cikk

A fogyatékossgal élő személyek jogai ENSZ-bizottságának az önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló 5. sz. általános megjegyzése (2017): a II. szakasz 16. pontjának a) alpontja, valamint a IV. szakasz 80. pontja

A hivatkozott uniós jogi rendelkezések

Az Európai Unió Alapjogi Chartája: az 1., 7., 21. és 26. cikk

A foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv (HL 2000. L 303., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 79. o.): az 1., 2., 4., 5., 6. és 7. cikk

A hivatkozott nemzeti rendelkezések

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (a Németországi Szövetségi Köztársaság alaptörvénye): az 1. és 2. cikk

Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (az egyenlő bánásmódról szóló általános törvény, AGG): az 1., 3., 5., 7., 8., 10. és 15. §

Sozialgesetzbuch Erstes Buch (a szociális törvénykönyv I. könyve, SGB I) – Allgemeiner Teil (Általános rész): a 33. §

Sozialgesetzbuch Neuntes Buch (a szociális törvénykönyv IX. könyve, SGB IX) – Rehabilitation und Teilhabe von Menschen mit Behinderungen (A fogyatékossgal élő személyek rehabilitációja és önrendelkezésének elősegítése): a 8. és 78. §

Az AGG szerint tilos a foglalkoztatottaknak többek között az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetése. Kivételesen megengedett az eltérő bánásmód, ha egy meghatározott életkor az érintett szakmai tevékenység jellege vagy gyakorlásának feltételei miatt lényeges és meghatározó szakmai követelményt képez (8. §), vagy ha az eltérő bánásmód törvényes cél által objektíven és észszerűen igazolt (10. §). A hátrányos megkülönböztetés tilalmának

megsértésével okozott kárt a munkáltató köteles megtéríteni, illetve – nem vagyoni kár esetén – megfelelő pénzbeli kártérítést fizetni (15. §).

Az SGB IX-nek az SGB I 33. §-ával összefüggésben értelmezett 8. §-a szerint a fogyatékossgal élő személyeknek nyújtandó ellátások esetében teljesíteni kell az ellátásra jogosult indokolt kívánságait, amennyiben azok észszerűek. Ennek során figyelembe kell venni az ellátásra jogosult személyes életkörülményeit, életkorát, nemét, családját, valamint vallási és világnézeti igényeit is.

Az SGB IX „Segítségnyújtás” című 78. §-ának (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik: „A független és önálló mindennapi életvitelhez – a napirend kialakítását is ideértve – segítségnyújtás vehető igénybe. A segítségnyújtás különösen az olyan általános mindennapi feladatokra terjed ki, mint a háztartás vezetése, társadalmi kapcsolatok kialakítása, személyes élettervezés, a társadalmi és kulturális életben való részvétel, szabadidős tevékenységek – a sporttevékenységeket is ideértve –, valamint az orvosi és orvos által előírt ellátások hatékonyságának biztosítása. A segítségnyújtás kiterjed a környezettel e területeken folytatott kommunikációra is.”

A tényállás és az eljárás rövid bemutatása

- 1 Az alperes az élet különböző területein többek között segítségetnyújtást végez fogyatékossgal élő személyek számára (ügynevezett személyi segítségnyújtás). Ezen ellátást az SGB IX 78. §-ának (1) bekezdése alapján nyújtja.
- 2 2018 júliusában az alperes állásajánlatot tett közzé, amely szerint A., aki 28 éves egyetemi hallgató, olyan női segítőköt keres a mindennapi élet összes területére, akiknek „lehetőleg 18 és 30 év között kell lenniük”.
- 3 Az 1968 márciusában született felperes jelentkezett erre az álláshirdetésre, és az alperestől elutasító választ kapott. Eredménytelen peren kívüli jogérvényesítést követően a felperes kártérítési keresetet indított az alperessel szemben az AGG 15. §-a alapján.

Az alapeljárásban részt vevő felek főbb érvei

- 4 A felperes úgy véli, hogy az alperes az AGG előírásait megsértve életkora miatt hátrányosan megkülönböztette őt a felvételi eljárásban, és ezért kártérítést kell fizetnie részére az AGG 15. §-a alapján. Az alperes kifejezetten „18 és 30 év között[i]” segítőknek szóló álláshirdetése megalapozza azt a vélelmet, hogy őt, a felperest, – magasabb – életkora miatt nem vették figyelembe és ezzel hátrányosan megkülönböztették a felvételi eljárásban. Az alperes nem döntötte meg ezt a vélelmet. Az életkoron alapuló eltérő bánásmód semmilyen szempontból nem igazolt a segítségnyújtás körében. Az eltérő bánásmód sem a különleges szakmai követelményekre vonatkozó rendelkezés (az AGG 8. §-a), sem az életkoron alapuló megengedett eltérő bánásmódra vonatkozó rendelkezés (az AGG 10. §-a)

alapján nem megengedett. Az életkor nem bír jelentőséggel a segítségnyújtás körében szükséges bizalmi viszony szempontjából; ellenkezőleg, a jelenlegihez hasonló esetben a középkorú személy általi személyi segítségnyújtás a nagyobb élettapasztalat miatt jelentős előnyökkel járhat a fogyatékossgal élő személy számára. Hátrányos megkülönböztetés nélküli kiválasztási döntés esetén neki, a felperesnek kellett volna megkapnia az állást. Rendelkezik tapasztalattal, és ő volt a legalkalmasabb a meghirdetett állásra.

- 5 Az alperes úgy véli, hogy az életkoron alapuló esetleges eltérő bánásmód igazolt az AGG 8. §-a, illetve az AGG 10. §-a alapján. A segítségnyújtási tevékenység rendkívül személyes, mindenre kiterjedő mindennapi kísérésre irányul, amely általában a segítségnyújtást igénybe vevő személy segítő személytől való állandó és teljes függésével és folyamatos együttléttel jár együtt. A jelen esetben a meghatározott életkor A. mint a segítségnyújtást igénybe vevő személy rendkívül személyes szükségletei kielégítésének rendkívül személyes feltétele, amely azt szolgálja, hogy A. egyetemi hallgatóként megfelelően részt tudjon venni a társadalmi életben.
- 6 A fogyatékossgal élő személyek személyi segítségnyújtáshoz való hozzáférése során – az SGB IX 8. §-ában előírtak szerint – figyelembe kell venni a segítségnyújtást igénybe vevő személy indokolt kívánságait és szubjektív szükségleteit, mivel a személyi segítségnyújtás az e személy magánéletébe való folyamatos beavatkozással jár együtt. Ennek fényében a segítségnyújtást igénybe vevő személynek a személyi segítő meghatározott életkorára vonatkozó indokolt kívánságát az AGG 8. §-a értelmében vett lényeges és meghatározó szakmai követelménynek kell tekinteni. Csak így érhető el a segítségnyújtásnak az SGB IX 78. §-ában meghatározott célja, amely az alaptörvény által védett személyiségi jog folyománya. A követelmény arányos is. Az életkoron alapuló eltérő bánásmód a jelen esetben az AGG 10. §-a alapján is megengedett, mivel az egy törvényes cél által objektíven és észszerűen igazolt, és a személyi segítségnyújtás célja elérésének eszközei megfelelőek és szükségesek.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem indokolásának rövid bemutatása

- 7 A felperes az alperes elutasítása miatt az életkorán alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetésben részesült. Az alperes álláshirdetése, amellyel körülbelül 18 és 30 év közötti személyt kerestek, megalapozza azt a vélelmet, hogy a felperes életkora volt az elutasítás (egyik) oka. Az alperes nem döntötte meg ezt a vélelmet.
- 8 Kérdéses, hogy miként teremthető egyensúly a felperes és egy fogyatékossgal élő személy jogai között. A 2000/78/EK irányelv rendelkezései, valamint a Charta 21. cikke alapján a munkát kereső felperes hatékony védelemre tarthat igényt az életkorán alapuló hátrányos megkülönböztetéssel szemben. Azok a fogyatékossgal élő személyek, akik – mint a 28 éves egyetemi hallgató A. is – személyi segítőket keresnek, a Charta 21. cikke alapján hatékony védelemre

tarthatnak igényt a fogyatékoságukon alapuló hátrányos megkülönböztetéssel szemben. Ezenkívül a Charta 26. cikkét is alkalmazni kell a javukra.

- 9 Németországban a fogyatékosággal élő személyeknek nyújtandó ellátásokról való döntés és ezen ellátások nyújtása során teljesíteni kell az ellátásra jogosult indokolt kívánságait, amennyiben azok észszerűek. Ennek során figyelembe kell venni többek között az ellátásra jogosult személyes életkörülményeit, életkorát és nemét is. Ennek keretében az ellátásra jogosult személy dönthet az ellátás nyújtójáról, valamint vele egyeztetve a segítő személyéről, a segítségnyújtás jellegéről, idejéről, helyéről és menetéről.
- 10 Az ellátásra jogosult kívánsághoz és választáshoz való jogának célja a fogyatékosággal élő személyeknek az életkörülményeik lehető legnagyobb mértékben független és önálló kialakításához való jogának a figyelembevétele és az érintettek önállóságának, valamint önrendelkezésre való motiváltságának a növelése.
- 11 Mivel a személyi segítségnyújtás az élet minden területét érinti, és szükségszerűen mélyen belenyúlik a segítségnyújtásra szoruló, illetve azt igénybe vevő személy magánéletébe – a konkrét eset körülményeitől függően egészen a testápolás során történő segítségnyújtásig terjedően, a WC-re való kísérést, valamint az öltözéshez és vetkőzéshez nyújtott segítséget is ideértve, minek során a segítők rendszeresen betekintést nyernek az érintett személy életének minden területébe, részben azokba is, amelyekbe egyébként sem a közeli barátok, sem a hozzátartozók nem tekinthetnek be –, a kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint az emberi méltóság biztosítása érdekében a személyi segítségnyújtás esetében tiszteletben kell tartani a fogyatékosággal élő személynek az életének saját kialakításával kapcsolatos kívánságait, és e kívánságokat kell a középpontba állítani. Ezért a fogyatékosággal élő személyeknek nagyfokú szabadságra van szükségük kísérőik kiválasztásában. Ugyanúgy, mint a nem fogyatékosággal élő személyeknek, meg kell tudniuk választani, hogy kivel akarják megosztani életüket. A kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint ezért a személyi segítségnyújtás esetében – amennyiben ez a konkrét esetben észszerű – tiszteletben kell tartani a fogyatékosággal élő személynek a segítő meghatározott életkorával és nemével kapcsolatos kívánságát.
- 12 Felmerül tehát a kérdés, hogy összeegyeztethető-e a 2000/78/EK irányelv előírásaival, ha a fogyatékosággal élő személyek a személyi segítői állás betöltésére irányuló eljárásban az életkorral kapcsolatos preferenciát fogalmazzanak meg kiválasztási kritériumként, noha a 2000/78/EK irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja tiltja az életkoron alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetést. Az irányelv értelmezése során e tekintetben figyelembe kell venni a fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezményt (a Bíróság 2019. szeptember 11-i DW ítélete, C-397/18, EU:C:2019:703, 39. és azt követő pont), különösen ezen egyezmény 19. cikkét, amely szerint a részes államok biztosítják, hogy a fogyatékosággal élő személyeknek másokkal azonos alapon

lehetőségük legyen lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt.

- 13 Elképzelhető, hogy az eltérő bánásmód megengedett **a 2000/78/EK irányelv 4. cikkének (1) bekezdése** alapján. E rendelkezés szerint a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy az 1. cikkben említett okokkal – többek között az életkorral – kapcsolatos jellemzőn alapuló eltérő bánásmód nem jelent hátrányos megkülönböztetést, ha az érintett szakmai tevékenység jellege vagy gyakorlásának feltételrendszere miatt az ilyen jellemző lényeges és meghatározó szakmai követelményt képez, feltéve hogy a cél jogszerű, és a követelmény arányos.
- 14 E tekintetben még nem tisztázott, hogy a fogyatékossgal élő személy által az önrendelkezési joga keretében kinyilvánított azon kívánság, hogy a személyi segítséget nyújtó személynek a kívánság szerinti életkorúnak kell lennie, az említett rendelkezés értelmében vett jellemzőnek minősül-e (e fogalommal kapcsolatban a kérdést előterjesztő bíróság többek között a Bíróság 2021. július 15-i Tartu Vangla ítéletére [C-795/19, EU:C:2021:606, 32. pont] hivatkozik), és hogy az életkorral kapcsolatos preferencia lényeges és meghatározó szakmai követelmény lehet-e. Ez kérdéses lehet a Bíróság azon ítélezési gyakorlatára (2017. március 14-i Bougnaoui és ADDH ítélet, C-188/15, EU:C:2017:204, 39. és azt követő pont; 2018. április 17-i Egenberger ítélet, C-414/16, EU:C:2018:257, 63. pont) tekintettel, amely szerint a követelménynek a szóban forgó szakmai tevékenység jellege vagy gyakorlási feltételei miatt objektív módon szükségesnek kell lennie, illetve az eltérő bánásmód jogszerűsége attól függ, hogy objektíven vizsgálható közvetlen kapcsolat áll-e fenn a munkáltató által támasztott szakmai követelmény és az érintett tevékenység között. Az adott konkrét kívánság ugyanis nem általánosítható, és önmagában nem objektív módon szükséges a személyi segítő szakmai tevékenységének jellege vagy gyakorlási feltételei miatt. Az adott kívánság az adott személynek az életének saját, önálló kialakításával kapcsolatos szubjektív prioritásain alapul. A kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint azonban ezt az önrendelkezési jogot tiszteletben kell tartani, és annak a személyi segítő kiválasztása során meg kell felelni, amennyiben a kívánságok indokoltak és ésszerűek.
- 15 A kérdést előterjesztő bíróság arra keresi továbbá a választ, hogy az alapeljárásban szereplőhöz hasonló helyzetben alkalmazható-e **a 2000/78/EK irányelv 6. cikkének (1) bekezdése**, amely szerint a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy az életkoron alapuló eltérő bánásmód nem jelent hátrányos megkülönböztetést, ha – a nemzeti jog keretein belül – egy törvényes cél által objektíven és ésszerűen igazolt, és ha a cél elérésének eszközei megfelelők és szükségesek. „Törvényes célt” képezhet a fogyatékossgal élő személyek életkörülményeik lehető legnagyobb mértékben független és önálló kialakításához való jogának figyelembevétele és az érintettek önállóságának, valamint önrendelkezésre való motiváltságának növelése. Ezenkívül felmerül a kérdés, hogy adott esetben milyen követelményeket kell figyelembe venni a megfelelőség és szükségesség vizsgálata tekintetében.

- 16 A kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a tagállamok széles mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek a célok és az azok elérésére alkalmas intézkedések megválasztása terén, ugyanakkor az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének végrehajtása nem fosztható meg lényegétől (lásd többek között: 2021. június 3-i Ministero della Giustizia [Közjegyzők] ítélet, C-91[4]/19, EU:C:2021:430, 30. pont; 2010. október 12-i Ingeniørforeningen i Danmark ítélet, C-499/08, EU:C:2010:600, 33. pont).
- 17 A kérdést előterjesztő bíróság ezt követően rámutat arra, hogy a **2000/78/EK irányelv 7. cikke** szerint tekintettel a teljes egyenlőség munkavégzés során való biztosítására, az egyenlő bánásmód elve nem akadályozhatja meg egyik tagállamot sem abban, hogy az 1. cikkben említett okok bármelyikével kapcsolatos hátrányok megakadályozását vagy kompenzálását célzó, külön intézkedéseket tartson fenn vagy fogadjon el. A 2000/78/EK irányelv 7. cikkét átültető nemzeti rendelkezés szerint az eltérő bánásmód nemcsak a teljes egyenlőség munkavégzés során való biztosítására tekintettel megengedett, hanem általánosságban is, ha annak célja megfelelő és arányos intézkedésekkel egy meghatározott okkal kapcsolatban fennálló hátrányok megakadályozása vagy kompenzálása. E tekintetben kérdéses, hogy a 2000/78/EK irányelv 7. cikke – amennyiben a rendelkezést a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 19. cikkére és ezen egyezmény e rendelkezés mögött meghúzódó emberi jogi megközelítésére, valamint a Charta 1., 7., 21. és 26. cikkében foglalt garanciákra tekintettel kell értelmezni – jelentőséggel bírhat-e az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés igazolása szempontjából az alapeljárásban szereplőhöz hasonló esetben, még ha a személyes segítségnyújtás nem az egyenlőség munkavégzés során való biztosítását szolgálja is. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság a Bíróság 2017. március 9-i Milkova ítélete (C-406/15, EU:C:2017:198, 48. és azt követő pontok) mellett arra hivatkozik, hogy a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 5. cikkének (4) bekezdése kifejezetten lehetővé tesz a fogyatékossgal élő személyek tényleges egyenlőségének előmozdításához és eléréséhez szükséges különleges intézkedéseket.
- 18 Végül a **2000/78/EK irányelv 2. cikkének (5) bekezdése** szerint ez az irányelv nem érinti a nemzeti jog által meghatározott olyan intézkedéseket, amelyek egy demokratikus társadalomban többek között mások jogainak és szabadságának a védelméhez szükségesek. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a 2000/78/EK irányelv 2. cikkének (5) bekezdésében említett okok – mint például mások jogainak és szabadságának a védelme – „igazolási” lehetőségeknek tekinthetők (lásd: 2019. január 22-i Cresco Investigation ítélet, C-193/17, EU:C:2019:43, 52. pont). E körülmények között a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy az alapeljárásban szereplőhöz hasonló esetben igazolható-e a felperes életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetése a 2000/78/EK irányelv 2. cikkének (5) bekezdése alapján.

- 19 E tekintetben is jelentőséggel bírhat, hogy a személyi segítségnyújtásnak meg kell felelnie a fogyatékossgal élő személyek függetlenséghez és önállósághoz való jogának. Mivel az olyan, nem fogyatékossgal élő személy, aki a 28 éves egyetemi hallgató A.-val azonos életkorú, kétségtelenül önállóan dönthet arról, hogy milyen életkorú személyekkel osztja meg mindennapi életét, a kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint sok minden szól amellett, hogy a fogyatékossgal élő személyek számára is biztosítani kell ilyen szabad döntési jogot a személyi segítségnyújtás tekintetében. A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény preambuluma szerint a fogyatékossgal élő személyek számára biztosítani kell az emberi jogok és alapvető szabadságok teljes mértékű gyakorlását hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ezenkívül a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 1. cikke szerint valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlását elő kell mozdítani, védeni és biztosítani kell valamennyi fogyatékossgal élő személy számára. A velük született méltóság tiszteletben tartását is elő kell mozdítani. E körülmények között a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy mindez az életkorral kapcsolatos kívánsághoz és választáshoz való jogot is magában foglalja-e a személyi segítői állás betöltése során. E tekintetben is különleges jelentőséggel bírhatnak a Charta 1., 7., 21. és 26. cikkében foglalt garanciák.